

je, ugotavlja, z njim v vsem bistvenem usklajen.

Kvaliteten je tudi prispevek MARJANA TURNŠKA o zgodovinskem ozadju nastanka francoskega izvirnika, sestavljenega na ukaz cesarja Napoleona, ki je besedilo dodal zlasti razširitev četrte zapovedi: »Kristjani /.../ smo posebno Napoleonu Prvemu dolžni ljubezen, spoštovanje, pokorščino, zvestobo, vojaško službo, plačevanje davkov ...« Turnšek je ugotovil, da je Vodnik politično delikatni odlomek izjemno zvesto prevedel. Teološka antropologija katekizma temelji na kazni za greh, ne toliko na odrešenjski viziji in obljubi sreče, poudarja se zadovoljnost vsakega s svojim stanom, vsekakor daleč od biblične vizije apostola Pavla o (duhovni) enakosti vseh ljudi.

VINKO ŠKAFAR podaja pregled slovenskih katekizmov pred Vodnikovim, primerja Japljev jožefinski in Vodnikov napoleonski katekizem in pod črto opozarja na katekizem čeških bratov, izdan leta 1502.

Zgodovinar VINKO RAJŠP podaja enciklopedični pregled protestantskih in katoliških katekizmov 16. stoletja, napisanih praviloma v ljudskih jezikih. Posebej se ustavi pri nastajanju tridentinskega Rimskega katekizma, ki je izšel leta 1566 in ostal v veljavi dobrih 400 let. Ob tem poudari, da so trije temeljni katekizemski viri: apostolska vera, deset zapovedi in očenaš v katolištvu in protestantizmu besedilno enaki. Razlike so očitno v teoloških razlagah in usmeritvah.

Ob koncu naj opozorim na napako: v naslovu izvirnika z velikimi črkami zapisani besedi KERSHANSKI in ILLIRSKE v podnaslovu knjige nista ustrezno prečrkovani. Napaka se

v knjigi pojavi velikokrat, od str. [4] do 345. In še nekaj spodrsrlajev: str. 163: ob 200-letnici njegovega /Vodnikovega/ rojstva (2019) – 200-letnici smrti; str. 187: tršćanski /škofiji/ – tržaški; str. 220: leta 1761 je bila ustanovljena ljubljanska nadškofija – leta 1788; str. 274: Rimski katekizem (1966) – (1566); str. 307: Alkvin – Alkuin; str. 338: faksimile – reprint.

Kerfhanfski navuk (1811) je žanrsko svojevrstno in politično kontaminirano delo, ki je usodno vplivalo na zadnja leta Vodnikovega življenja. Do zdaj je bilo slabo poznano, kar je razvidno tudi v monografiji iz različnih domnev ne samo o njegovi prevodni predlogi ali predlogah, ampak tudi o avtorstvu dodanih delov. Monografija obsega reprint in tehtne prevodoslovne, jezikoslovne, literarnožanrske, teološke in zgodovinske razprave, vprašanje predloge pa kljub temeljiti raziskavi ostaja brez dokončnega odgovora.

Jakob Müller

jmuellergrs@gmail.com

Matjaž KLEMENČIČ, Tadej ŠERUGA, 2019: *Pregled zgodovine slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 132). 426 str.

V začetku preteklega leta je (z letnico 2019) v Mednarodni knjižni zbirki Zora, ki izhaja v okviru Univerzitetne

založbe Univerze v Mariboru, izšla znanstvena monografija Matjaža Klemenčiča in Tadeja Šeruge z naslovom *Pregled zgodovine slovenske skupnosti v Elyju, Minnesota*.

Avtorja v knjigi po uvodnih pojasnilih tamkajšnje slovensko skupnost najprej umestita v splošni zgodovinski kontekst mesta Ely in širšega rudarskega območja, imenovanega Železno okrožje (Iron Range), ki se razprostira zahodno od Gornjega jezera (Lake Superior) ob državni meji Združenih držav Amerike in Kanade. V kronološkem pregledu predstavita prva poročila o nahajališčih železove rude, s katero je bila od konca 19. stoletja naprej povezana temeljna gospodarska dejavnost v obravnavanem območju – rudarstvo. V tem sklopu analizirata tudi potek naselitve posameznih etničnih skupnosti, ki so se zaradi rudarskih dejavnosti pričeli priseljevati iz številnih evropskih držav, tako tudi iz slovenskega etničnega prostora. Nadalje je širše območje Elyja predstavljeno ob ključnih prelomnicah 20. stoletja, kot sta svetovni vojni, pojav epidemije španske gripe, obdobji alkoholne prohibicije ter gospodarske krize v 30. letih.

V nadaljevanju se v tretjem poglavju avtorja osredotočata na ekonomski razvoj širšega mestnega območja Elyja, pri čemer seveda najprej izpostavljata rudarstvo, delo v rudnikih ter spremljajoče dogodke, nato pa tudi zaton te gospodarske dejavnosti in poskuse njenega oživljanja od 50. let 20. stoletja naprej. S predstavitvijo ekonomsko uspešnih družin in posameznikov slovenskega rodu namenjata posebno pozornost tudi gospodarskemu življenju slovenskih izseljencev.

Četrto poglavje prinaša pregled geografskih dejstev o razširjenosti in številčnosti slovenskih izseljencev v Združenih državah Amerike, s poudarkom na zvezni državi Minnesota in območju mesta Ely. Na podlagi podatkov iz statističnih popisov iz let 1910, 1920, 1930 in 1980 je bilo ugotovljeno, da je slovenska skupnost v mestu Ely v posameznih obdobjih na začetku 20. stoletja predstavljala celo od 40 do 50 odstotkov prebivalstva in je kot takšna veljala za najštevilčnejšo priseljsko skupnost v vseh delih mesta, razen v samem mestnem središču. Z vidika visokega deleža priseljencev slovenskega porekla predstavlja mesto Ely torej posebnost, saj so slednji v drugih mestih, kot so Cleveland, Pittsburgh, San Francisco, Denver, pa tudi Leadville in Pueblo, predstavljali bistveno manjši delež v etnični strukturi prebivalstva.

V petem in šestem poglavju avtorja temeljito opišeta tudi osnovanje, delovanje in razvoj etničnih organizacij slovenskih izseljencev, ki so imele svoje sedeže na širšem območju mesta Ely. Zainteresiranemu bralcu tako med drugim približata delo slovenskih misijonarjev v Severni Ameriki, nato pa orišeta zgodovino katoliških organizacij v Minnesoti v mestih St. Paul in Deluth ter predstavita župnijo Sv. Antona Padovanskega. Peto poglavje vsebuje tudi pregled duhovnikov, ki so bili povezani z omenjeno župnijo, pri čemer je podrobneje predstavljeno predvsem delo misijonarja in izseljenskega organizatorja Jožefa Frančiška Buha (1833–1923), ki velja za začetnika slovenskega tiska v Združenih državah Amerike. Avtorja izčrpno prikažeta tudi delovanje

bratskih podpornih organizacij na območju Elyja: *Kranjsko slovenske katoliške jednote*, *Jugoslovanske katoliške jednote*, ki se je leta 1941 preimenovala v *Ameriško bratsko zvezo*, *Slovenske narodne podporne jednote*, *Zapadne slovanske zveze* in drugih društev bratskih podpornih organizacij. To poglavje zaključuje pregled zgodovine slovenskih narodnih domov v Združenih državah Amerike, s poudarkom na Jugoslovanskem narodnem domu v Elyju.

V sedmem poglavju monografije so predstavljeni uspešni posamezniki slovenskega porekla iz širšega območja mesta Ely, med katerimi so nekateri vse od začetka 20. stoletja aktivno sodelovali v lokalni mestni politiki, drugi so kot senatorji oziroma člani predstavniškega doma ameriškega kongresa zaznamovali (aktualno) državno politiko, tretji pa so širšo prepoznavnost dosegli kot novinarji oziroma kulturni delavci.

Znanstvena monografija Matjaža Klemenčiča in Tadeja Šeruge prinaša nova spoznanja na področju slovenskega izseljenstva v Združenih državah Amerike. Mesto Ely in njegova širša okolica predstavlja študijo primera naselbine, ki je v drugi polovici 19. stoletja doživela hiter vzpon zaradi prisotnosti nahajališč železove rude, ter se nato tekom 20. stoletja spričo zatona rudarskih aktivnosti preusmerila v storitvene dejavnosti, med katerimi ima v zadnjih desetletjih pomembno vlogo zlasti turizem. V luči razvoja omenjene naselbine

predstavlja osrednjo nit monografije delovanje slovenskih izseljencev, ki so po skromnih začetkih, zaznamovanih s tradicijo delavskega razreda, postopoma prerasli v najštevilčnejšo priseljensko skupnost in postali pomembni igralci na gospodarskem, kulturnem in tudi političnem področju.

Monografija predstavlja prvo celovito študijo zgodovinskih, socialnih, organizacijskih, verskih, prostorskih in političnih razsežnosti slovenske izseljenske skupnosti na območju mesta Ely v Minnesoti. Avtorja v delu predstavita bogat nabor literature, periodičnih publikacij, arhivskih in spletnih virov, ki se nanašajo na več kot sto trideset let dolgo časovno obdobje. Inovativnost monografije se kaže tudi v delni interdisciplinarni zasnovi, ki s preučevanjem prostorske razširjenosti članov skupnosti in njihovih dejavnosti na področje zgodovino-pisja vnaša tudi geografske elemente. Knjiga prinaša izvirna spoznanja, ki se poleg že omenjenih področij dotikajo tudi izseljenstva in migracijskih študij, politologije in sociologije, zato bo zanimiva za strokovnjake in študente s področja humanistike in družboslovja. Hkrati je knjiga namenjena tudi širši zainteresirani javnosti, ki spremlja problematiko slovenskega izseljenstva na območju Združenih držav Amerike.

Miha Koderman

Univerza na Primorskem
miha.koderman@fhs.upr.si